

**«Наші рятівники були зовсім безкорисливими»
У КІРОВОГРАДІ ОТРИМАЛИ ЛИСТ**

Людмила Makeй, Кіровоград
(День, 28 січня 2010)

Нинішнього року виповнилось 66 років звільнення Кіровограда від німецько-фашистських окупантів. Незважаючи на відстань у часі, учасники та свідки тієї жорстокої війни згадують про неї знов і знов. Одна з них — мешканка Ізраїлю Алла Ігнат'єва, яка пише в листі про простих людей, старовірів Смирнових із Кіровограда, котрі в роки Другої світової війни, ризикуючи життям, врятували від смерті її та інших євреїв.

Неважко здогадатись, чим загрожувало Смир- новим та їхній родині переховування хоча б одного представника опальної в ті часи єврейської національності. А тут — п'ятеро осіб, котрі за законами окупації мали носити на рукаві білу пов'язку з Зіркою Давида. Це ж не голка у скирті сіна, а живі люди, за якими полювали поліцаї і вдень, і вночі. Вони ж переховувались у своїх спасителів протягом двох із половиною років!

Лише щасливий випадок уберег Аллу Ігнат'єву та її матір від загибелі: з народження дитина мала світле волосся й голубі очі, що робило її несхожою на інших євреїв. Під час масового розстрілу фашист, побачивши цю відмінність, відштовхнув дівчинку з мамою від ями, де вже лежали сотні розстріляних тіл.

— З кількох тисяч євреїв, розстріляних того дня, врятувались лише ми двоє, — згадує Алла Володимирівна.

— Ми ховались де могли: у підвалах, напівзруйнованих пустих квартирах, голодували й мерзли. Одного разу ми сховались неподалік від базару, коли мама побачила Зінаїду Семенівну Смирнову — матір своєї учениці (мама до війни працювала вчителькою в школі), й гукнула її. Увечері жінка привела нас до себе додому, і вся велика родина (у тому числі десятеро дітей) схвалила її вчинок. Голова родини — старий Семен Якович та його дружина Агафія Семенівна. У цьому ж дворі мешкали з родинами їхній син Кузьма Семенович із дружиною Ан- тоніною Никифорівною й трьома маленькими дітьми; їхня донька Зінаїда Семенівна (її чоловік був репресований) та п'ятеро їхніх дітей; та друга донька — Сорокіна Євдокія Семенівна. Ніхто з сусідів не знав, що Смирнови нас переховують.

Кожен із них ділився з нами останнім шматком хліба, тарілкою борщу чи картоплі (ми ж жили нелегально, а тому не отримували хліб за картками). Ми жили в одній із дальніх кімнат і протягом всієї окупації не виходили на вулицю. Кузьма Семенович та Антоніна Никифорівна вирили на подвір'ї таємну яму-кімнатку, куди ми спускалися під час облави. Якщо ж не встигали сховатися, Антоніна Никифорівна вкладала маму в постіль і вкривала ганчір'ям, а німцям казала: «Тиф!» Вони дуже боялися тифу і швидко йшли від нас.

Коли до двору заходили поліцаї, бабуся Агафія Семенівна відволікала їх пляшкою з самогоном, після чого вони часто йшли, навіть не заглянувши до нашої кімнати. Мене Зінаїда Семенівна видавала на свою доньку, оскільки я мало відрізнялась зовні від її п'яти світловолосих дітей. Щоб не брати німців на постій, дітей привчили збиратись при їхній появі в одній кімнаті, а фашистам не подобались шумні й багатолюдні квартири, і вони йшли геть.

Наші рятівники були зовсім безкорисливими. Через якихось знайомих вони роздобули для мами паспорт, за який довелося віддати дуже дорогий подарунок — родинну реліквію, ікону XVIII століття у срібному окладі...

Восьмого січня 1944 року, коли Кіровоград звільнили від окупантів, ми з мамою вже могли без страху ходити вулицями. Однак факт перебування на окупованій території ще довго був брудною плямою в нашій біографії.

Мені відомо, що в день масового розстрілу ще дві дівчини-єврейки прибігли до Смирнових, ті сховали їх, а потім відправили в якесь село. На початку окупації милосердні жінки цієї родини відрами варили картоплю, кашу й носили їх у табір для військовополонених. Смирнови врятували також полоненого солдата-єврея Михайла Шифрісова, видавши його за свого зятя-татарина. Після одужання звели його з партизанами, він воював, а після війни жив у Дніпропетровську й часто приїздив до Смирнових у гості, вважаючи їх родичами. Всі роки після війни ми дружили й спілкувалися з родиною Смирнових, а після смерті старших членів сім'ї продовжуємо дружити з їхніми дітьми.

Ось імена наших рятівників:

1. Смирнов Семен Якович.
2. Смирнова Агафія Семенівна.
3. Смирнов Кузьма Семенович.
4. Смирнова Зінаїда Семенівна.
5. Смирнова Антоніна Никифорівна.
6. Смирнова Євдокія Семенівна.
7. Макаров Матвій Семенович.

Всіх їх визнано Праведниками Народів Світу, а імена викарбовано на Стіні пошани меморіалу Яд ва-Шем.

Замість післямови. За законами Ізраїлю, Праведники Народів Світу, а також їхні діти й онуки мають право жити й користуватись усіма пільгами цієї країни. Однак ніхто з людей, про яких йшлося в листі Алли Ігнат'євої, не скористався цією можливістю. «Ми не заради почесей робили це», — казали Смирнови-старші, коли були ще живі. їхні нащадки, що мешкають у Кіровограді, Світловодську, Москві, Мукачевому та інших містах, також дотримуються цієї думки. «А ви на нашому місці вчинили б інакше?» — запитують вони.